

**Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання**

Кафедра теорії права, конституційного та приватного права

КЕЙС

**заняття на тему 3 «ПЕРЕЛІК ВИДІВ МАЙНА, ЩО НЕ МОЖЕ ПЕРЕБУВАТИ
У ВЛАСНОСТІ ГРОМАДЯН, ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ,
МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ІНШИХ ДЕРЖАВ
НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ТА СПЕЦІАЛЬНИЙ ПОРЯДОК НАБУТТЯ ПРАВА
ВЛАСНОСТІ ГРОМАДЯНАМИ НА ОКРЕМІ ВИДИ МАЙНА, ЗАТВЕРДЖЕНІ
ПОСТАНОВОЮ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ «ПРО ПРАВО ВЛАСНОСТІ
НА ОКРЕМІ ВИДИ МАЙНА»**

Підвищення кваліфікації (короткострокове – 2 дні)
ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ КОНТРОЛЮ ЗА ОБІГОМ ЗБРОЇ

Розробник:

доцент кафедри теорії права, конституційного та
приватного права,
к.ю.н., доцент ПАРАСЮК Василь Михайлович

Обговорено та затверджено за засіданні кафедри теорії права, конституційного та
приватного права, протокол № 4 від 30.11.2021 р.

**Львів
2021**

**ТЕМА 3. «ПЕРЕЛІК ВИДІВ МАЙНА, ЩО НЕ МОЖЕ ПЕРЕБУВАТИ У
ВЛАСНОСТІ ГРОМАДЯН, ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ, МІЖНАРОДНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ІНШИХ ДЕРЖАВ НА ТЕРИТОРІЇ
УКРАЇНИ ТА СПЕЦІАЛЬНИЙ ПОРЯДОК НАБУТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ
ГРОМАДЯНАМИ НА ОКРЕМІ ВИДИ МАЙНА, ЗАТВЕРДЖЕНІ
ПОСТАНОВОЮ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ «ПРО ПРАВО ВЛАСНОСТІ
НА ОКРЕМІ ВИДИ МАЙНА»**

Годин на тему – 2

Занять – 1

Навчальна мета: систематизувати та поглибити знання про об'єкти цивільних прав; проаналізувати особливості об'єктів цивільного права за оборотоздатністю; види майна з обмеженим обігом.

Міжтематичні зв'язки: «Права людини. Верховенство права. Конституціоналізм»; «Антикорупційне законодавство. Корупція: поняття, запобігання та відповідальність»; «Повноваження підрозділів поліції у сфері дозвільної системи. Нормативно-правове забезпечення контролю за обігом зброї».

План лекційного заняття (1 год.)

1. Поняття та зміст права власності. Інститут володіння у цивільному праві.
2. Особливості оборотоздатності об'єктів цивільних прав.
3. Перелік видів майна, що не може перебувати у власності громадян, громадських об'єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав на території України.

1. Поняття та зміст права власності. Інститут володіння у цивільному праві.

У науці власність розглядають в об'єктивному та суб'єктивному розумінні. В *об'єктивному розумінні право власності* - це сукупність норм, які регулюють підстави та умови виникнення права власності на певні блага (речі, майно). Норми, що регулюють відносини власності містяться в таких нормативно-правових актах, а саме в Конституції України, ЦК, ЗК, СК, ГК, ВК, КУпН, ЛК, ПК, Законах України «Про господарські товариства», «Про місцеве самоврядування України», «Про приватизацію державного житлового фонду», «Про передачу об'єктів державної та комунальної власності», «Про міжнародне приватне право» та інші.

Право власності в суб'єктивному розумінні - це передбачене та гарантоване законом право власника володіти, користуватися та розпоряджатися належним йому майном на власний розсуд і з будь-якою метою, якщо інше не передбачено законом. Таке право має абсолютний характер, який означає, що власнику майна протистоїть велика кількість осіб, яким забороняється порушувати суб'єктивне право власника та створювати перешкоди для його здійснення.

Власник з приводу належного йому майна наділений певними повноваженнями. Саме сукупність таких повноважень і становить **зміст права**

власності. В літературі і в законодавстві зміст права власності розкривається через тріаду повноважень, а саме володіння, користування та розпорядження своїм майном. В єдності ці три правомочності можуть належати лише власнику речі. Окремо право володіння, право користування, право розпорядження може належати особам за договорами найму (оренди) та іншими видами договорів.

Право володіння - це передбачена законодавством можливість фізичного, господарського або іншого впливу особи на річ. В цивільному праві розрізняють законне (титульне) та незаконне володіння. Законне володіння належить лише власнику речі.

Незаконне володіння - володіння річчю без наявності правових підстав. Незаконне володіння поділяють на:

а) *добросовісне*, тобто коли особа, яка володіє річчю без правових підстав, не знає і не повинна знати про його незаконність (коли особа придбала річ в комісійному магазині і не знала, що річ, яку вона придбала є краденою);

б) *недобросовісне*, тобто, коли особа володілець майна знає або повинен знати про незаконність свого володіння (особа, знайшовши річ, не повідомила у відповідні органи і присвоїла собі).

Право користування - це передбачена законодавством можливість вилучати з майна корисні властивості. Зрозуміло, що корисні властивості може вилучати лише володілець речі, тому право користування є нерозривно пов'язане із правом володіння, без якого особа не зможе добути корисні властивості речі. Саме власник може використовувати майно як для власних потреб так і для здійснення підприємницької діяльності. Так відповідно до ст. 320 ЦК власник має право використовувати своє майно для здійснення підприємницької діяльності, крім випадків, встановлених законом. Законом можуть бути встановлені умови використання власником свого майна для здійснення підприємницької діяльності.

Право розпорядження - це передбачена законодавством можливість визначити юридичну долю майна шляхом вчинення певних дій щодо неї (дарування, купівля-продаж, знищення речі та інше).

За загальним правилом право розпоряджатися річчю чи майном може належати лише її власнику. Але є випадки коли право розпорядження може переходити іншим особам на підставі договору (наприклад, комісії тощо).

2. Особливості оборотоздатності об'єктів цивільних прав.

Об'єкти цивільних прав – це матеріальні і нематеріальні блага, з приводу яких виникають цивільні правовідносини.

До об'єктів цивільних прав ст. 177 ЦК відносить речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформацію, а також інші матеріальні та нематеріальні блага. Законодавець не дає визначення об'єктів цивільних прав, а лише пропонує їх приблизний перелік. Цей перелік основних об'єктів цивільних прав, можна вважати невичерпним, оскільки в нормі вживаються терміни «інші матеріальні і нематеріальні блага».

Розгляд об'єктів цивільних прав пов'язаний з визначенням його ознак, і правового режиму. Правовий режим – це встановлений у законодавстві порядок набуття, користування та відчуження речей, як об'єктів цивільного права. Право закріплює певний правовий режим об'єктів, який в свою чергу припускає можливість здійснення з ними різних дій або недопущення цього. Цей правовий режим стосується тих осіб, в яких є потреба в певних об'єктах, і завдяки його наявності особи в змозі виконувати певні дії по відношенню до цих об'єктів. Кожний об'єкт цивільних прав характеризується спеціальним правовим режимом, який виявляє статику та динаміку його існування. З оглядом на те, що в процесі участі в цивільному обороті режим речей може мінятися (наприклад, змінюється власник речі або форма власності, в якій вона знаходиться), участь суб'єктів у цивільних правовідносинах в значній мірі обумовлена можливістю використовувати та змінювати правовий режим тих або інших об'єктів (крім можливості використовувати їх певні властивості з метою задоволення потреб).

Розмежування об'єктів цивільних прав за змістом правовідносин, що виникають з приводу цих об'єктів, має важливе юридичне значення, оскільки є основною підставою для визначення правового режиму існування та обігу конкретних об'єктів (речей). Необхідною ознакою об'єктів цивільних прав є їх оборотоздатність (ст.178). За критерієм оборотоздатності об'єкти цивільних прав поділяються на: 1) речі, які вільно перебувають в обігу; 2) речі, які обмежені в обігу; 3) речі, які вилучені з обігу.

Більшість об'єктів цивільних прав належать до таких, що обертаються вільно. Вони можуть відчужуватися, переходити у власність будь-якого суб'єкта цивільних правовідносин без обмежень.

Речі які обмежені в обігу, можуть належати і набуватися лише певними учасниками цивільних відносин і їх перебування в обороті регламентується спеціальними правилами. Це обмеження пов'язане з міркувань державної чи суспільної безпеки(вогнепальна та мисливська зброя, сильно діюча отрута, наркотичні засоби тощо.)

Речі вилучені з обігу можуть виступати предметом цивільно–правових правочинів (об'єкти державної власності, об'єкти ядерної енергетики, об'єкти історико–культурної спадщини тощо).

Основним і найпоширенішим об'єктом цивільних прав виступають речі. Відповідно до ст. 179 ЦК речами визнаються предмети матеріального світу, щодо яких можуть виникати цивільні права та обов'язки. До предметів матеріального світу відносяться об'єкти створені природою та об'єкти створені в результаті діяльності людини.

Правове значення речей полягає перш за все в тому, що речі є невід'ємною складовою частиною правовідносин, які входять до предмету цивільно–правового регулювання, а саме майнових правовідносин.

Принципове значення мають властивості речей, зокрема природні, економічні або соціальні, завдяки яким вони мають здатність задовольняти певні потреби людей. Отже, кожна річ (або група речей) має притаманні їй властивості, які можуть бути використані людиною для досягнення особистої або суспільної мети. І саме здатність речей задовольняти ті або інші потреби людей визначають мотив

виникнення між ними відносин, різних за характером та способом правового регулювання.

Природні властивості та суспільне значення речей визначають їх здатність бути корисними людині та обумовлюють існування особливого правового режиму, який представляє собою спосіб поведінки людей, пов'язаної з виробництвом, розподілом та споживанням матеріальних благ.

Особливості правового режиму речей лягли в основу класифікації речей. З урахуванням цього в цивільному законодавстві виділяють наступні групи речей: нерухомі та рухомі речі; індивідуально визначені речі та родові; речі подільні та неподільні; головні та приналежності; речі споживні та неспоживні; складні речі та складові частини речі; продукція, плоди та доходи, гроші, валютні цінності та цінні папери; роботи, послуги; нематеріальні блага.

3. Перелік видів майна, що не може перебувати у власності громадян

Перелік видів майна, що не може перебувати у власності громадян, громадських об'єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав на території України визначений у Постанові Верховної Ради України від 17.06.1992 р. № 2471-ХІІ «Про право власності на окремі види майна».

У додатку № 1 Постанови визначено перелік видів майна, що не може перебувати у власності громадян, громадських об'єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав на території України.

Це:

1. Зброя, боєприпаси (крім мисливської і пневматичної зброї, зазначеної в додатку № 2, і боєприпасів до неї, а також спортивної зброї і боєприпасів до неї, що придбаваються громадськими об'єднаннями з дозволу органів Національної поліції), бойова і спеціальна військова техніка, ракетно-космічні комплекси.

2. Вибухові речовини й засоби вибуху. Всі види ракетного палива, а також спеціальні матеріали та обладнання для його виробництва.

3. Бойові отруйні речовини.

4. Наркотичні, психотропні, сильнодіючі отруйні лікарські засоби (за винятком отримуваних громадянами за призначенням лікаря).

5. Протиградові установки.

6. Державні еталони одиниць фізичних величин.

7. Спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації.

8. Електрошочкові пристрої та спеціальні засоби, що застосовуються правоохоронними органами, крім газових пістолетів і револьверів та патронів до них, заряджених речовинами слезоточивої та дратівної дії.

Спеціальний порядок набуття права власності громадянами на окремі види майна визначений у Постанові Верховної Ради України від 17.06.1992 р. № 2471-ХІІ «Про право власності на окремі види майна».

Відповідно до Додатку 2 Постанови громадяни набувають права власності на такі види майна, придбаного ними з відповідного дозволу, що надається:

а) на вогнепальну гладкоствольну мисливську зброю – органами Національної поліції за місцем проживання особам, які досягли 21-річного віку;

на вогнепальну мисливську нарізну зброю (мисливські карабіни, гвинтівки, комбіновану зброю з нарізними стволами) - органами Національної поліції за місцем проживання особам, які досягли 25-річного віку;

на газові пістолети, револьвери і патрони до них, заряджені речовинами сльозоточивої та дратівної дії, - органами Національної поліції за місцем проживання особам, які досягли 18-річного віку;

на холодну зброю та пневматичну зброю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду - органами Національної поліції за місцем проживання особам, які досягли 18-річного віку;

б) на об'єкти, що перебувають на державному обліку як пам'ятки історії та культури, - спеціально уповноваженими державними органами охорони пам'яток історії та культури;

в) на радіоактивні речовини – уповноваженим державним органом з питань ядерної та радіаційної безпеки за умови можливості використання цих речовин майбутнім власником в існуючих у нього умовах.

План практичного заняття (1 год):

Вирішення та обговорення ситуативних завдань.

Ситуативне завдання 1

Після смерті Мартинова у відповідності до складеного ним заповіту усе належне йому майно повинно було перейти до внука Ігоря. Доньку Олену (матір Ігоря) Мартинов позбавив спадщини. На момент смерті Мартинова в останнього у власності перебувало наступне майно: квартира; автомобіль. Оскільки Мартинов був мисливцем, після смерті залишилася вогнепальна гладкоствольна мисливська зброя та набої до неї. Коли після смерті Мартинова Олена відкрила сейф, у якому зберігалася мисливська зброя, там вона виявила п'ять гранат Ф-1 та армійські набої 5,45×39 мм (100 шт.). Олена вирішила заявити про знахідку в орган поліції.

Чи може Ігор успадкувати залишене після смерті діда майно? Відповідь обґрунтуйте

Ситуативне завдання 2

З ломбарда був викрадений зданий на зберігання золотий годинник. Через деякий час цей годинник в комісійний магазин спробував здати Савченко, який пояснив патрульним поліцейським, що його затримали: годинник був куплений на радіоринку у невідомої особи.

Хто є власником годинника? Чи може особа, яка здала годинник в ломбард, повернути його назад?

Ситуативне завдання 3

Після смерті Титов залишив заповіт, за яким належні йому житловий будинок, банківський вклад, автомобіль та гладко ствольна мисливська рушниця переходили до

малолітнього внука Андрія. Батьки Андрія прийняли спадщину як його законні представники і отримали свідоцтво про право на спадщину. Після смерті Титова з'ясувалося, що серед переліку майна померлого була вогнепальна зброя та боєприпаси, які спадкодавець привіз як трофеї з зони ООС.

Чи став Андрій власником успадкованого майна? Як впливає обсяг цивільної право-дієздатності на набуття та здійснення права приватної власності? Чи набув Андрій право власності на рушницю? Прокоментуйте юридичні наслідки виявлення спадкоємцями у приміщенні вогнепальної зброї та боєприпасів. Чи набудуть спадкоємці право власності на ці об'єкти. Обґрунтуйте відповідь.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Що розуміють під правом володіння?
2. Які особливості незаконного володіння? Чим воно відрізняється від законного володіння?
3. Які існують способи набуття права власності?
4. Які особливості оборотоздатності об'єктів цивільних прав?
5. Який порядок набуття права власності на мисливську зброю, газові пістолети, холодну зброю?

ВИСНОВКИ

Об'єкти цивільних прав – це матеріальні і нематеріальні блага, з приводу яких виникають цивільні правовідносини.

До об'єктів цивільних прав ст. 177 ЦК відносить речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформацію, а також інші матеріальні та нематеріальні блага. Законодавець не дає визначення об'єктів цивільних прав, а лише пропонує їх приблизний перелік. Цей перелік основних об'єктів цивільних прав, можна вважати невичерпним, оскільки в нормі вживаються терміни «інші матеріальні і нематеріальні блага».

За критерієм оборотоздатності об'єкти цивільних прав поділяються на: 1) речі, які вільно перебувають в обігу; 2) речі, які обмежені в обігу; 3) речі, які вилучені з обігу.

Перелік видів майна, що не може перебувати у власності громадян, громадських об'єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав на території України визначений у Постанові Верховної Ради України від 17.06.1992 р. № 2471-ХІІ «Про право власності на окремі види майна».

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

I. Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

2. Цивільний кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
3. Господарський кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
4. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
5. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
6. Про затвердження Порядку обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.1998 № 1340. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
7. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

II. Спеціальна література:

1. Бешу С. Правова природа володіння. *Право України*. 2019. № 2. С. 196–206.
2. Горобець Н. О., Садикова Я. М. Трансформації змісту права власності в Україні. *Науковий вісник УжНУ*. Серія «Право». 2018. Випуск 48. Том 1. С. 79–82.
3. Грущинська Н. Характеристика нерухомого майна як об'єкта цивільного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С. 23–30.
4. Гуйван П. Д. Вплив доброї совісті набувача на набуття права власності на чужу річ. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 113–116.
5. Гуйван П. Д. Давнісне володіння майном як правова підстава набуття власності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. № 1. С. 36–42.
6. Джафарова В. Правова природа та особливості державної реєстрації речових прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С. 31–37.
7. Дзера О. Принципи інституту права власності вимагають додаткових законодавчих гарантій. *Право України*. 2019. № 1. С. 75–92.
8. Косак В. Речові права на нерухоме майно. *Право України*. 2014. № 2. С. 131–138.
9. Кучер В. О., Котуха О. С. Непорушність права власності за цивільним законодавством України. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки*. 2017. Вип. 4. С. 277–286.
10. Ліщина І. Порушення права власності законодавчими актами, прийнятими в рамках соціально-економічної політики держави. Погляд Європейського суду з прав людини. *Право України*. 2021. № 1. С. 174–214.
11. Мироненко В. Права володіння, користування і розпорядження власністю за цивільним законодавством. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 1. С. 28–33.
12. Патерило І. В. До питання про актуальні питання права власності в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 2. С. 63–66.

13. Харченко Г. Інститут володіння у цивільному праві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 10. С. 38–43.

14. Харченко Г. Основи речового права в Цивільному кодексі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 57–61.

Інформаційні ресурси:

1. Офіційний веб-сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua
3. Урядовий портал. Єдиний веб-потал органів виконавчої влади. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Офіційний веб-потал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://www.mvs.gov.ua/>
5. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua/>
6. Офіційний веб-потал Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua/>
7. Національне агентство України з питань державної служби. URL: <http://nads.gov.ua/control/uk/index>
8. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». URL: <http://www.nau.ua/>
9. Вікіпедія Вільна енциклопедія. URL: <http://uk.wikipedia.org>
10. Електронна бібліотека Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: <http://www.lvduvs.edu.ua>